

նշեցին . թէ՛ ինչո՞ւ համար մեր ազգին մէջ շատ կենսական խնդիրներ կը յուզուին , բայց միշտ կիսակատար կը մնան . ինչո՞ւ համար մասնաւոր շահագէտ անձինք շատ անգամ կը յաջողին Ազգին մէջ խռովութեան որոմներ ցանել և մեծամեծ խռնդոսներ յարուցանել . մէկ խօսքով հետադատել թէ ինչ է Հայ — Օրադրութեան անկերպարան վիճակին պատճառը . այս ամենուն նուրբ հետադոտութիւնը ամեն Հայու պարտաւորութիւն է : Մէք ինչպէս ուրիշ առթիւ տսած եմք , դարձեալ կ'ասեմք , թէ տգիտութիւնն է միակ պատճառ . զի « Ամենայն չորիք յանուսումնութենէ են » : Ի վաղուց անտի տգիտութիւնն եղած է մեր ամենամեծ թշնամին . վասն զի նովաւ մեր նախկին փառքն ու մեծութիւնը կորսնցուցինք . եւ պիտի կորսնցնեմք նոյն իսկ ազգութիւննիս եթէ չը Զանա՞մք նորա դէմ պատերազմող լուսոյ եւ յառաջագիտութեան զինուորներ հասցնել : Բաղմագարեան փորձերն կըստուգեն , որ ազգ մը հրով , հալածանք չը կործանիր , եւ չը քնջուիր . սակայն տգիտութեամբ շատ ազգեր անցելոյն փռչինքրուն տակ անյայտած են :

Ուրեմն պէտք է քաջութեամբ պատերազմիլ տգիտութեան դէմ ներկայ մատաղ սերունդը դաստիարակելով , որոյ համար հարկաւոր է կամք և քանք . ուստի Մի՞ն պարտք կըզգայ տարեմուտին առթիւ մաղթել ընտելեան Արարչէն ամեն Հայ — անհատի կամք և քանք ՚ի շինութիւն և ՚ի վերակենդանութիւն Հայ — ազգութեան :

Ս. ԱՅՈՒՈՒՅՍ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՂՈՎՈՅ 1874Ի
ԱՌԱՋԻՆ ԲԱՅՈՒՄՆ

Ս. Աթոռոյս ընդհանուր ժողովոյ 1874ի նիստերուն առաջին բացման առթիւ , որ ամսոյս 10դ օրն եղաւ , Ամե. Ս. Պատրիարքն հետեւեալ ատենաբանութիւնը րրաւ .

« Ա յօր՝ ներկայ 1874 տարւոյս Միաբանութեան ընդհանուր ժողովոյ առաջին բացման առթիւ իմ՝ սրտիս ուրախութիւնը կը յայտնեմ բոլոր Միաբան եղբարոյս , և լի եմ յուսով , որ այս տարի Միաբանութեան ընդհանուր ժողովը աւելի սիրով պիտի տեսնայ նախորդ տարուան հաշուեկշիռը և Տնօրէն ժողովոյ տեղեկագիրը և անոնց վերայ օգտակար և արդիւնաւոր տնօրէնութիւններ պիտի ընէ :

« Թէպէտ նախորդ Տնօրէն ժողովը իւր ներկայ տեղեկագրով 1872—73տարւոյն մէջ պատահած զանազան գործոց վերայ տեղեկութիւն կը տայ , ինչպէս ժամանակ ժամանակ տուած է , սակայն ես ևս հարկ կը համարիմ նոյն թուոյն մեր վարչական թէ՛ ներքին և թէ՛ արտաքին գործոց վերայ համաւժուակի տեսութիւն մը ընել :

« Նախ՝ անցեալ տարւոյ Ս. Աթոռոյս Մայր Աթոռոյ հետ ունեցած յարաբերութեանց մէջ դժուարութի մը չէ պատահած . թէ և Մայր Աթոռոյ Փահակալին կողմէն Միաբանութեան իրաւունքներն ըստ օրինի չը յարգուեցան , որոց Ս. Աթոռոյս վարչութիւնը երբէք տեղի տուած չէ , այլ միշտ զգուշութեամբ վարուած է . որպէս զի ՚ի վնաս Ազգային միութեան եւ յառաջագիտութեան վէճեր չը բարձրանան , եւ հետզհետէ եղածն եւս կը յուսամ որ Ս. Աթոռոյս ներկայ վարչութիւնը խոհական կերպով կարգադրելու կը յաջողի , եթէ

դրուէն անհրէւոյթ թշնամեաց ձեռքեր չը միջմտեն։ Մեր պարտքն է ամեն պարագայի մէջ առանց Մայր Աթոռոյ իրաւանց մնասելու ջանալ, որ ամեն գործ խաղաղ բանակցութեամբ լրանայ (1)։

«Երկրորդ՝ Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան հետ ունեցած յարաբերութիւնն իսկաննաւոր ուղղութեան մէջ է։ Ս. Աթոռոյս կողմէն եղած խնդիրներն Վարչութիւնը որչափ որ կարողացած է Բ. Դրան մատուցեր է, թէ և ոմանք յանգէտս Միաբանութեան իրաւանց մնասելու փորձեր ըրած են, բայց ապարդիւն մնացած են եղած փորձերն, ուստի աւելորդ էր համարւիմ յիշատակելն անգամ։

«Երրորդ՝ օտար ազգաց հետ ունեցած յարաբերութիւնն լաւ վիճակի մէջ չէ. արդէն Չեզ ծանօթ է մեր եւ Լատինաց մէջ ծագած խնդիրը, մինչդեռ մենք սոյն խնդրով կ'զբաղէինք, յանկարծ Յոյն իրենց սրտին մէջ ՚ի վնդուց ունեցած տիրապետական տենջանօք ուղեցին մեր արգար իրաւունքը բռնաբարել, արդիկելով մեր դարաւոր սովորութիւնը, և ուրանալով մեր հետ ունեցած ընկերութիւննին։ Նոցա այս փափաքանայ Տէրոյս Միւթասարրըքի օգնեց, մենք Միւթասարրըքի հետ գծաւոր երբէք ա-

ռիթ չը տուինք. այլ միմիայն Յունաց կողմէն եղած հրապարկէր պատճառ, որ մեր իրաւանց դէմ զինեցաւ։ Ս. յս ամենուէն համար տեղեկագիրը արդէն ընդարձակ տեղեկութիւններ կը ստանաիկէ (1)։

«Գաղով Ս. Աթոռոյս էլ և մտից, ինչպէս հաշուեկշիռը ցոյց պիտի տայ, մուտքը ելից չը համապատասխանէր. Ս. Աթոռոյս մտից գլխաւոր աղբիւրներն են կալուածներն և Ուխտաւորը, բայց Ուխտաւորներէն եղած արգիւնքը ինչպէս յայտնի է հետզհետէ նւազելու վերայ է, և դուրսը գտնուած կալուածները երբէք արգիւնքներ վիճակ մը չունին. որովհետեւ խոջնդոսներն պակաս չեն, թէ և մենք ամեն ջանք կ'ընենք։ Այնպէս կարծուած է որ Ս. Աթոռը օրինաւոր հարստութիւնն և ամենեւին կալուածոց արդեանց կտրուութիւն և պէտք չունի. մինչդեռ Ս. Աթոռը իւր Միաբանութեան պարէնը ճշտիւ ճարելու եկամուտ չունի. ուստի իմ սրբազան պարոքս է խոտովանիլ որ այսքան եղածն ալ միաբանութեանս անձնազահութեան և բաւականատիրութեան արգասիքն է, և ոչ թէ արդեանց առաւելութիւնք։

«Ս. Աթոռոյս Ժառանգաւորաց վարժարանը ևս առջի տարիներէն լաւ վիճակի մէջ է, և յոյս մեծ ունիմ, որ օրքան զօր առաւել եւս կատարեալ վիճակի մը պիտի հասնի։

«Արդ՝ այս ամենը այսօր Ընդհանուր Ժողովոյ 1874 թ. առաջին բայման առթիւ յայտնելէ զինի, կը յուսամ որ Ընդհանուր Ժողովը խորին ուշադրութեան պիտի առնէ, իրեն նպա-

(1) Քաջայտ էմք որ Ս. Աթոռոյս հախաւորդներն, որ զաղանի նպատակաւ մը կը ջանան Ազգը պատրել, թէ Երուսաղեմայ Միաբանութեան և Մայր Աթոռոյ մէջ զաղանի գծաւորութիւն մը կը անանի, և այդ գծաւորութեան առիթ տուողն որպէս թէ Ս. Աթոռն է, կարգաւորվ Ամեն. Ս. Պատրիարքի ատենարանութեան վերի տողերն, կը համոզուին որ Երուսաղեմայ Միաբանութեան սկզբունքն է խաղաղատիրութիւն յօգուտ ընդհանուր Ազգին. կը համոզուին որ Միաբանութիւնը զիտէ լուել նայն իսկ այն վայրկեան, յոր իւր արդար իրաւունքը ընտանի ձեռքերէ կը բռնաբարուի, երբ կը զգայ որ իւր ձայնը բարձրացնելով Ազգ. միութիւնը կը փնտռուի։

(1) Թէ Ս. Ննդեան և թէ այլ կարեւոր խնդրոց մասին ընդարձակ տեղեկութիւններ քաղելով Տնօրէն Ժողովոյ տեղեկագրէն ուրիշ պատահաւորութիւ մեր սիրէ ընթերցողաց կը հաղորդէ մը ամատարին միջոցաւ։

տակ տենեալով Ս. Աթուոյս պայծառութիւնը և Աղգին յառաջագիմնութիւնը :

« Նա և յատկապէս կը խնդրեմ ընդհանուր ժողովէն , որ մեր անցեալ թերութեանց չը նայելով , որք 'ի հարկէ անսիրտութեան արդիւնք են , իւր աջակցութեամբ ինչպէս յառաջ նայնպէս այսուհետեւ 'ի մի սիրտ և 'ի մի հոգի կը գործէ յօգուտ ընդհանուր Աղգին ր :

Ս. Աթուոյն Երուսաղէմի

ՊԱՏՐԱՐԲ

ԵՍԱՅԻ ԱՐԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԼԻՆԷՐ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՎԻՃԱԿԸ . ԵՌԷ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԻՒՆԸ ԶԵ
ԲԵՒԷՐ ԲՆԱԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐԱՅ

Ըստ կարի պիտի ջանամք լաւ բաշայայտել թէ ի՞նչ վիճակ պիտի ունենայինք մենք այսօր , եթէ քրիստոնէութիւնը չերեւէր աշխարհի վերայ , որով պիտի ուսանիմք ըստ արժանւոյն յարգել մեր առ սոյն աստուածային կրօնն ունեցած պարտաւորութիւնը :

() Գոստոս կայուն մեղքք և անօրէնութեամբ հասաւ կայսերական իշխանութեան , եւ կառավարեց զիմակաւ առաքինութեան . նա բռնակալի մը յաջորդած լինելով՝ կամեցաւ վնքն անկէ տարբերելու համար հանգիստ թողուլ իւր հպատակներն , եթէ չէր կարող լինել մեծանձն որ , կը փափարէր դէթ լինել երջանիկ իշխան : Ս'ե՛ծ հանգստութիւն չնորհեց նա իւր հպատակաց . ժողովրդեան մէջ տիրած վերջին աստիճանի ապականութիւնն սկսաւ նուազիլ . այս հանդարտութիւնը շնորհաբար իրաւունք տուաւ իր ժողովրդին :

Թ

() Գոստոս գիտցաւ լաւ 'ի կիրարկանել ժամանակն , սա այն անձն է , որ բաղդին պատրաստածներն քաղեց և հաւաքեց . սա միշտ բարերարողութեան հետամտեցաւ , բայց չկարաց միշտ իւրացնել զայն :

Տիրերիտ , յայտ յանդիման աստիճան անարգեց մարդիկներն : Նորա ազատ համարած զգոցումն այն եղաւ , որոյ մէջ ինքն իսկ պարտաւորեցաւ թաքիլ . բայց այս գողցես ուրախութեան ազազակ մ' էր , զոր չկարաց նա թարուցանել , թէ և ժողովուրդն ու ծերակոյոր իւր սրտին բնական եղող վատթարութեան մէջ ընկղմած էր :

Երբ սոյն արքայական ժողովուրդն խոնարհելով Կլաւն առջեւ , սկսաւ մեծարել զայն , իմացուեցաւ որ իւր նորա տուած պատիւն զբուշութեամբ և չափով էր : Հռովմ սիրեց զՆերոն , բայց սորա մահուանէն երկար ժամանակ յետոյ իւր ուրուականն գողցես ահ և սարսափ կ'ազդէր սոյն յուսոյ և ուրախութեան երկրին վերայ : Մահացաւ կանգ պէտք է առնուլ , հրապարակեալ բարուց նկարագիրն զիտելու համար : Այս բարուց հիմն ոչ Տիտոս , ոչ Մետինոս և ոչ Մարկոս — Մարկոս կարացին փոխիւն , առ միմիայն Մատուծոյ գործ էր : —

Հռովմեական ժողովրդի բարուց ապականութիւնն այլ եւս վերջին աստիճանի հասած էր , այնպէս որ կարելի չէ մարդոյ մը անկից աւելի վատթարանալ՝ եթէ արդէն սրտի ներքին պակասութիւն մը չունենայ : Մորականեալն Միքէլը երբեք չընդկացաւ . գերութեան շղթաներուն մէջ անգամ նորա խորհած ու որոնածն էր միմիայն զուարճութիւն : Այնպէս կը կարծէր նա , որ իւր յաղթականներն զինքն կողոպտած չլին բնաւ . վրան